

Svéd Bence

Belterjes betegségek

Szilasi László: *Luther kutyái*

Nem elegáns, ha egy kritikus rögtön magyarázkodással startol, de ezúttal mégis megteszem, mert nem hétköznapi könyvet vizsgálok, nagyon is hétköznapi szempontok alapján. Ugyanis nem lehet, sőt nem szabad, hogy a bírálóba akár fikarcnyit is betörjön a személyesség. A kritika nem a szerzőt, hanem a művet tekinti tárgyának, annak milyenségét, és ez még akkor is igaz kell, hogy legyen, ha egy nagyon is személyes hangvételű kötetről van szó, márpedig a *Luther kutyái* ilyen. Egy betegség, mi több, egy lehetséges halállal végződő betegség története, melyből írója mégis talpra állt, majd megörökítette élményeit, benyomásait, és kiadta könyv formában. Ezzel a gesztussal azonban a kortárs irodalom részévé tette, és már nem az orvosi beavatkozás és a felépülés sikere válik kérdéssé, hanem a folyamat rekonstruálásának sikeressége, amiben nem játszhat szerepet a valós kálvária kérdése. Nem elegáns magyarázkodni, ahogy Szilasi könyvében a cigarettáról való leszokás folyamata sem az, mégis szükségszerű: meg kell tisztítani a könyvet a személyes érintettségtől, akár nikotintól a tüdőt. Éppen ezért a kötet narrátorát – bár ismerjük a vonatkozó életrajzi adatokat – nemes egyszerűséggel nevezzük Elbeszélőnek.

Adott egy író és egyetemi tanár, egy szellemi munkás, akinek át kellett élnie, ami talán még a halálnál is rosszabb: elveszíteni önmagát, a kreativitását. Mert mások elvesztésénél csak önmagunk elvesztése borzasztóbb. Egyik se pótolható, de míg az előbbi után van élet az egyén számára, az utóbbi után épp az egyén szűnik meg. Ennek az aggasztó állapotnak a megélése áll a *Luther kutyái*nak középpontjában, egy rekonstrukciós kísérlet, melyben az Elbeszélő egyszerre jár utána annak a két napnak, ami teljesen kiesett számára, és annak, hogyan jutott idáig úgy fizikailag, mint szellemileg. Nemcsak az agydaganat okozta szövődmények és a felgyógyulás folyamata került be a kötetbe, hanem az Elbeszélő életének korábbi eseményei is, melyek afféle szabad ötletek jegyzékeként kerülnek elő: a rekonstrukció közben elkalandozik, mert a régmúltra könnyebb reflektálni, mint a közelmúltra, a szorongató és túl közeli tragédiára. Ez a folyamat egyúttal védekezés és öngigazolás is: bár nem lehet rendszeren felidézni a betegség alatt történeteket, azért a régi dolgokra, történetekre még világosan emlékszik, így saját magát is megnyugtatja, nem ment el az esze, működik az emlékezés. Ebből merít bátorságot, hogy el tudja mesélni, szembe merjen nézni az emlékezetkieséssel.

A *Luther kutyái*nak szerkezete éppen ezért széttartó, csapongó és önkényes, mindezt számon kérni felesleges is volna, hiszen pont a szerkesztetlenség lesz maga a szerkezet. Azonban ez nem indokol bizonyos következetlenségeket és szertelenségeket a szövegen belül. Arról van szó ugyanis, hogy a kötet egyes részeit – a fejezeteken túl – a szöveggép választja el egymástól. A főszöveg közé kurzívval szedve ékelődnek azok a

részek, melyek elrugaszkodnak az aktuális témától, és mintegy továbbgondolva annak egyes motívumait, régmúlt történeteket mesélnek el. Ezek néhol kifejezetten zavaróak, és jelenlétük csak nehezen indokolható, mint például a Drezda bombázásához köthető családtörténeti rész, ami szükségtelenül szakítja meg álságos és hatásvadász keserűségével a felgyógyulástörténet ritmusát; hol a szív legmélyéig hatolnak, és kipucolnak minden kamrát és pitvart, mint annak a pillanatnak az érzékletes megörökítése, mikor az Elbeszélő rájött, hogy már nem szerelmes a feleségébe; hol pedig vulgárisak és kacagtatók, mint egy otromba vígjáték, miként az a szekvencia, melyben a legemlékezetesebb, felnőttkori beszaráásokat veszi sorra. Ezek a részek önmagukban is tökéletesen működnek, és felmerül a gyanú: talán nem a betegségstörténet hívta életre őket, hanem épp a betegség elbeszélése volt az indok, hogy megíródjanak. Bárhogy is történt, ezek a dőlt betűs részek lényegesen olvasmányosabbak és érdekesebbek, mint maga a főszöveg, mely gyakran öncélú és zavaros.

Míndez nem is feltétlenül abból adódik, hogy a reprodukciós kísérletnek köszönhetően egy-egy eseménysort – többek közt az Elbeszélő rohamát egy egyetemi előadáson, melynek következménye a kórház és a műtét – több nézőpontból mesél el, hanem annak, hogy ezek a részek túlnyomóan olyan információkat tartalmaznak, melyek az olvasó számára érdekeltek. És itt gabalyodunk bele a könyv egyik szembeötlő hibájába: nem egyértelmű, kihez is szól. Ugyanis számtalan olyan rész van itt, ami az irodalmároknak kedvez, sőt olyan, amit a hazai szépirodalom belső köreiből tartozók – beleértve az Elbeszélő ismeretségi körét – értenek és értékelnek, ugyanakkor rengeteg orvosi jelentés, diagnózis és szakszó is szerepel, ami pedig egy másik réteget céloz be. Vitathatatlanul belterjes írás a *Luther kutyái*, az azonban eldöntetlen maradt, hogy milyen belterjnek íródott. Az Elbeszélő ugyanis egyik esetben sem adja át úgy ezeket információkat – legyen szó orvosi, irodalmi vagy magánjellegű témákról –, hogy a kívülálló számára érdekes és izgalmas legyen. Egész egyszerűen nem képes lekötni a figyelmet. Mondom, ez elsősorban a főszövegre igaz.

A dőlttel szedett betoldások – melyek leginkább a tárca műfajához állnak közel – azonban kifejezetten működnek a könyv elején. Funkciójuk ugyan nem igazán értelmezhető, de ettől függetlenül a *Luther kutyáinak* legélvezetesebb részei ezek. Egészen addig, amíg világosan elkülönülnek a szövegek. Ám a dőlt betűs részek nem mindenhol válnak le egyértelműen a főszövegről, több helyütt a betegséggel kapcsolatos információk is ekképp vannak szedve – mint például a zárójelentés a 86. oldalon, vagy a 88-dikon egy barát monológja a közelgő műtétről. A könyv közepétől, a sikeres műtét után azonban teljesen kibillen az egyensúly, mintha az Elbeszélőnek már nem lenne szüksége a tipográfia egyértelmű rendszerére, már nem keres igazán kapaszkodókat, hiszen a nehezén túlvan, elmesélte az elmesélhetetlent, így már lehet akár slendrián is, felrúghatja saját, korábbi konstrukcióját. Itt már a „Pathológiai vizsgálat” (181. o.) mellett könyvheti verset (225. o.) és megnyitászöveget (227. o.) is találunk a kurzív részekben.

E mögött a szétesettség mögött azonban mégis összeáll egy figura, aki minden fizikai és lelki nyavalyáját szégyentelenül feltárja az olvasó előtt. Ez lehetne a *Luther kutyáinak* legméltóbb erénye, de végül ez lesz az, ami végleg olvashatatlanná teszi. Ugyanis túl közel enged. Ugyannyira fel- és kitárulkozik az Elbeszélő, olyan mélyre enged magában, hogy annak alapján, amit megtudunk róla, végül már nem lesz szimpatikus számunkra, ahogy gondolkodik a nőkről, a világról és saját műveiről. Ahogy minden olyan természetes számára, ahogy mindenki kiszolgálja és méltatja, ahogy a szerénység kimerül néhány rácsodálkozásban, amiből valójában szintén a dicsekvés süt, hogy ő mennyire szerencsés. Hiányzik ebből a könyvből az alázat, mivel az Elbeszélő érezhetően burokból él. A magyar egészségügy valódi helyzetéről egy szó sem esik, az előnyös körülmények már-már fantasztikumba illően adóttak. Ezzel párosul az arrogancia és önzés, és egy olyan

vakság a valódi világra és valódi problémákra, ami tényleg csak azok sajátja, akik nem emberekkel, csak szövegekkel foglalkoznak. Valójában itt bukik el a *Luther kutyái*, hogy nem szerethető, mert az Elbeszélőben sincs szeretet – a szép frázisok nem pótolják az érzelmeket. És egy ilyen figuráért nem lehet izgulni, nem lehet szurkolni neki, vele menni a műtőbe, a kemóra, a rehabra, mert egész egyszerűen nem érdekel a sorsa, mert nem mozgatja meg az empátiát.

Ilyen tehát a *Luther kutyái*, ha úgy nézem, mint egy szépirodalmi alkotást. Márpedig máshogy nem is lehet – az más kérdés, hogy érdemes-e –, hiszen magamagát predesztinálta erre, amennyiben egy szépirodalmi kiadónál lett megjelentetve, azzal a műfaji meghatározással, hogy: regény.

(Magvető, 2018)

E számunkat nyomta és kötötte a Print 2000 Nyomda Kft.



print 2000

NYOMDA KFT KECSKEMÉT

6000 Kecskemét, Nyomda u. 8.

Tel.: +36 76 501 240; Fax: +36 76 501 249

E-mail: info@print2000.hu

www.print2000.hu

Folyóiratunk megjelentetését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja.



EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA



Nemzeti Kulturális Alap